

Streszczenie rozprawy doktorskiej *Przemiany świadectwa w dobie cyfrowej. Digitalizacja w projekcie USC Shoah Foundation's Dimensions in Testimony* napisanej pod kierunkiem Prof. dr hab. Romy Sendyki.

Przedłożona rozprawa doktorska stanowi efekt kilkuletnich badań prowadzonych w ramach grantu „Przemiany świadectwa Holocaustu w dobie cyfrowej” finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (2020/37/N/HS2/00210). Rozprawa została pomyślana jako podzielone na sześć części analityczno-interpretacyjne krytyczne studium przypadku prowadzące do propozycji kompleksowej i wieloaspektowej analizy przedmiotu badań, jakim jest projekt *USC Shoah Foundation's Dimensions in Testimony*. Starałam się pokazać, w jaki sposób różne teorie z zakresu studiów nad pamięcią, studiów nad Holocaustem, muzealnictwa, humanistyki cyfrowej i badań o charakterze antropologicznym mogą pomóc w odpowiedzi na szereg pytań i problemów generowanych przez analizowany obiekt badawczy.

W czasach, gdy projektowane i wdrażane są różne środki zwiększającą fizyczną obecność ocalałych, głównym celem projektu jest zbadanie i przeanalizowanie nowej strategii świadczenia o Holokauście w epoce cyfrowej. Stopniowe odchodzenie pokolenia ocalałych, skłania do poszukiwania nowych sposobów reprezentacji, konsolidacji i upamiętniania tak świadków historii, jak i stojących za nimi wydarzeń historycznych. W związku z tym, we wstępie niniejszej pracy staram się naszkicować pejzaż cyfrowych projektów Holocaustu, które powstawały po 2000 roku, próbując jednocześnie wskazać na (r)ewolucyjny charakter tych działań nakierunkowanych na nowe sposoby doświadczania historii.

Kolejny rozdział poświęcam omówieniu historii powstawania głównego obiektu badań, na tle innych współczesnych inicjatyw cyfrowych dotyczących Holocaustu. Celem tej części rozprawy jest omówienie interaktywnych biografii (Smith 2021) jako przykładu pierwszego tak zaawansowanego programu pytań i odpowiedzi zastosowanego w narracji o Holokauście. W szczególności podkreślam, czym jest biografia interaktywna, próbując rozwinąć jej definicję i zaproponować alternatywne nazewnictwo. W rozdziale tym omawiam projekt Fundacji Shoah od strony technicznej: zastosowanej technologii, mechanizmów działania oraz sposobów i wymogów prezentacji. Rozpatruję także interaktywne biografie jako przykład komunikacji człowiek-maszyna. Główne założenie tej części pracy stanowi teza, że te innowacyjne nagrania ocalałych wynikające z chęci podtrzymania cennej relacji pomiędzy opowiadającym ocalałym a słuchaczem są oryginalną odpowiedzią na ogromny rozwój technologiczny i umożliwiają widzom interaktywny kontakt z ocalałym, którego nie był w stanie oddać żaden nośnik zapisu ani przechowywania danych.

Rozdział drugi zawiera refleksję na temat pozycji ocalałego z Holocaustu w epoce cyfrowej: Zastanawiam się tu jak zmienia się sytuacja składania świadectwa, i co epistemologicznie dla ocalałego oznacza rozszerzenie cyfrowe. Analizuję w tym miejscu, w jaki sposób interaktywna biografia działa jako narzędzie „przedłużające życie” świadka historii. Rozpatruję ją jako: 1. Przedmiot protetyczny (Grosz, McLuhan); 2. Implant (Golka); 3. Obiekt zastępczy; 4. Medium pamięci protetycznej (Landsberg). Z jednej strony interaktywną biografię można analizować jako przedmiot protetyczny: technologiczne przedłużenie fizycznej obecności człowieka w nowej formie technicznej, z drugiej stanowi ono nową propozycję narzędzia komunikowania historii. Mając na uwadze to, co w kontekście postpamięci pisała Marianne Hirsch o poczuciu przestrzennego i czasowego dystansu kolejnych pokoleń od traumatycznych wydarzeń, zastanawiam się, w jaki sposób interaktywne biografie można uznać za obiekty postpamięci (Hirsch) – nowoczesną protezę pamięci „ratującą” ocalałych i ich historie dla przyszłych pokoleń, zastanawiając się w zakończeniu, czy można ją postrzegać jako nowe archiwum pamięci.

Rozdział trzeci skupia się na rozważeniu biografii interaktywnej jako przedmiotu muzealnego. Badając rolę muzeów jako miejsca przekazywania pamięci, omawiam, w jaki sposób strategie kuratorskie mogą promować tę nową propozycję cyfrowego świadectwa. Ważnym pytaniem będzie to, w jaki sposób interaktywne świadectwo angażuje zwiedzających muzeum i wreszcie, jak ten projekt kształtuje przyszłość świadectw w muzeum? Śledząc różne strategie umieszczania świadectw na wystawach w muzeach Holocaustu, przyglądam się sposobom

prezentacji tych nowych obiektów wizualnych w różnych przestrzeniach wystawienniczych. Za podstawę teoretyczną prowadzonych tu rozważań naukowych będą służyły przede wszystkim badania Anny Ziębińskiej-Witek, Marii Kobielskiej, Steffi de Jong, Anny Reading i Noah Shenkera.

Kolejny rozdział jest ściśle związany z poprzednim i w całości oparty na badaniach terenowych w Illinois Holocaust Museum & Educational Center w Skokie. W rozdziale tym na podstawie obserwacji, badań publiczności oraz wywiadów z pracownikami i wolontariuszami, analizuję rolę konkretnej instytucji muzealnej w procesie rozwoju i ewolucji projektu tworzonego przez Fundację Shoah. Nie tylko przywołuję historię instytucji, ale przede wszystkim przybliżam życiorys jednej z ocalałych nagranych w ramach projektu oraz szczegółowo analizuję, jak jej interaktywna biografia działa w praktyce. Na podstawie obserwacji i ankiet zastanawiam się, jak cyfrowy interaktywny obraz ocalałego wpływa na reakcje odbiorcze. W rozdziale tym rozważam rolę emocji w obcowaniu z tymi nowymi obiektami wizualnymi, rozważając równocześnie czy interaktywną biografię można określić mianem maszyny empatycznej.

W ostatnim rozdziale, będącym podsumowaniem diagnoz zaproponowanych w poprzednich częściach, zbierając ogólne wnioski, próbuję wskazać na szanse i zagrożenia, jakie płyną z realizacji projektu *USC Shoah Foundation's Dimensions in Testimony*. W szczególności rozważam dylematy etyczne związane z różnymi aspektami działania projektu oraz staram się pokazać obecne i przyszłe możliwości związane z jego rozwojem.